

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Pohjanmaan hyvinvointialue

kirjaamo@ovph.fi

Viite LSSAVI/12203/2022, LSSAVI/5269/2024, LSSAVI/7013/2024, LSSAVI/9365/2024, LSSAVI/10765/2024, LSSAVI/12018/2024, LSSAVI/13383/2024, LSSAVI/16928/2024, LSSAVI/17042/2024

Asia Hoitoon pääsy kiirettömään suun terveydenhuoltoon Pohjanmaan hyvinvointialueella

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on valvonut kiireetöntä hoitoon pääsyä suun terveydenhuoltoon Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymässä vuodesta 2022 ja Pohjanmaan hyvinvointialueella vuodesta 2023 lähtien. Aluehallintovirasto antoi Pohjanmaan hyvinvointialueelle huomautuksen 17.8.2023 vastaisen varalle siitä, että kiireetön hoitoon pääsy suun terveydenhuollossa tulee järjestää kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. 1.9.2023 alkaen kiireetön hoitoon pääsy on tullut järjestää 4 kuukauden enimmäisajassa. Samassa päätöksessään aluehallintovirasto antoi hyvinvointialueelle hallinnollista ohjausta hoitoon pääsyt ajankohdan ilmoittamisesta.

Aluehallintovirasto pyysi Pohjanmaan hyvinvointialueen aluehallitukselta jatkoselvitystä 31.12.2023 mennessä siitä, mihin toimenpiteisiin aluehallintoviraston hallinnollinen ohjaus on antanut aihetta. Jatkoselvitystä pyydettiin myös siitä, kuinka monta potilasta odottaa kiireetöntä hoitoon pääsyä hammaslääkärin vastaanotolle 1–4 kk ja yli 4 kk hammashoitoloittain. Lisäksi aluehallintovirasto pyysi selvitystä hyvinvointialueen aikataulusta saattaa suun terveydenhuollon kiireetön hoito terveydenhuoltolain 51 b §:n mukaiseksi.

Pohjanmaan hyvinvointialueen johtava hammaslääkäri Hanna Kangasmaa on antanut 27.12.2023 päivätyn selvityksen.

Asianosaisen kuuleminen

Aluehallintovirasto on varannut 12.2.2024 Pohjanmaan hyvinvointialueelle hallintolain (434/2003) 34 §:n ja uhkasakkolain (113/1990) 22 §:n mukaisesti mahdollisuuden antaa asiassa kirjallinen selitys ennen asian ratkaisemista.

Pohjanmaan hyvinvointialueen johtava hammaslääkäri Hanna Kangasmaa on antanut 28.3.2024 päivätyn selityksen.

Pohjanmaan hyvinvointialue on toimittanut selityksen liitteeksi aluehallituksen kokouksen 25.3.2024 § 62 pöytäkirjaotteeseen.

Ratkaisu

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto antaa Pohjanmaan hyvinvointialueelle huomautuksen siitä, että kiireetön suun terveydenhuollon hoitoon pääsy ei ole toteutunut neljän kuukauden kuluessa hoidon tarpeen arvioinnista.

1.11.2024 alkaen terveydenhuoltolain 51 b §:n mukaan kiireetön hoitoon pääsy suun terveydenhuollossa tulee järjestää kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmen kuukauden kuluessa hoidon tarpeen arvioinnista.

Aluehallintovirasto antaa Pohjanmaan hyvinvointialueelle huomautuksen siitä, että potilaille ei ole ilmoitettu hoitoon pääsyn ajankohtaa potilaslain 4 §:n mukaisesti.

Perustelut

Sovelletut oikeusohjeet

Suomen perustuslain (731/1999) 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä.

Suomen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, jälk. järjestämislaki) 4 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Asiakkaan yksilöllisestä palvelutarpeesta ja hoidon tarpeen arvioinnista säädetään erikseen. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita. Palveluja voidaan koota hyvinvointialueen alueella suurempiin kokonaisuuksiin silloin, kun palvelujen saatavuus ja laadun turvaaminen edellyttävät erityisosaamista tai kalliita investointeja tai kun palvelujen tarkoituksenmukainen, kustannusvaikuttava ja tehokas toteuttaminen edellyttävät sitä.

Järjestämislain 8 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta.

Järjestämislain 8 §:n 2 momentin mukaan hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaidensa

palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa. Järjestämisvastuunsa toteuttamiseksi hyvinvointialueella on oltava palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö sekä hallinnollinen ja muu henkilöstö, hallinnassaan asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä muut tarvittavat toimintaedellytykset. Lisäksi hyvinvointialueella on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto.

Järjestämislain 12 §:n mukaan hyvinvointialue voi tuottaa asiakkaalle annettavia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä niiden käyttöön liittyvää muuta tukea hankkimalla niitä yksityiseltä palveluntuottajalta sopimukseen perustuen, jos niiden hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta on tarpeen tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Hyvinvointialueen on huolehdittava hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:ssä ja tämän lain 8 §:ssä tarkoitetusta järjestämisvastuustaan sekä sen järjestämisvastuulle kuuluvien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhdenvertaisesta toteutumisesta myös palveluja hankkiessaan. Hankittavien palvelujen on oltava sisällöltään, laajuudeltaan ja määrälliseltä osuudeltaan sellaisia, että hyvinvointialue pystyy huolehtimaan kaikissa tilanteissa järjestämisvastuunsa toteuttamisesta myös hankittavien palvelujen osalta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023, valvontalaki) 23 §:n 1 momentin mukaan palvelunjärjestäjän on varmistettava omavalvonnalla sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviensä lainmukainen hoitaminen. Palvelunjärjestäjän on valvottava toimintaansa siten, että sosiaali- ja terveydenhuolto on sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaista kuin asiakkaiden ja potilaiden tarve ja turvallisuus edellyttävät. Palvelunjärjestäjän on otettava toiminnassaan huomioon, että sosiaalihuollon asiakkaiden ja potilaiden palvelut toteutetaan yhdenvertaisesti.

Valvontalain 23 §:n 2 momentin mukaan palvelunjärjestäjän omavalvontaan kuuluu valvoa oman palvelutuotannon lisäksi eri palveluntuottajien kanssa tekemiensä sopimusten noudattamista sekä ohjata ja valvoa yksityisiä palveluntuottajia ja näiden alihankkijoita jatkuvasti palveluja tuottaessa. Palvelunjärjestäjän on varmistettava omien sekä hankkimiensa palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja laatu. Palvelunjärjestäjän on seurattava myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen henkilöstön riittävyyttä sekä tilojen ja laitteiden turvallisuutta ja soveltuvuutta palvelujen toteuttamisessa.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 26 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä asukkailleen suun terveydenhuollon palvelut. Hoidon jaksottaiselle toteutukselle on oltava hammaslääketieteelliset perusteet. Suun terveydenhuollon palveluihin sisältyvät:

- 1) väestön suun terveyden edistäminen ja seuranta;
- 2) terveystarkastukset;
- 3) suun sairauksien tutkimus ja ehkäisy sekä hoito;

4) potilaan erityisen tuen ja tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä potilaan hoito ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen.

Terveydenhuoltolain 51 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä toimintansa siten, että potilas voi saada arkipäivisin virka-aikana saman päivän aikana yhteyden terveystieteelliseen tai muuhun perusterveydenhuollon toimintayksikköön ja saada yksilöllisen arvion tutkimustensa tai hoitonsa tarpeesta ja kiireellisyydestä sekä siitä, minkä terveydenhuollon ammattihenkilön tekemiä tutkimuksia tai antamaa hoitoa potilas tarvitsee.

Terveydenhuoltolain 51 §:n 2 momentin mukaan arvion tekee laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Suun terveydenhuollossa arvion voi tehdä myös nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilö.

Terveydenhuoltolain 51 b §:n (lailla 117/2023 lisätty, väliaikaisesti voimassa 1.9.2023-31.10.2024.) mukaan poiketen siitä, mitä 51 a §:ssä säädetään, 51 §:ssä tarkoitetussa arvioissa, joka koskee perusterveydenhuoltoon kuuluvaa suun terveydenhuoltoa, hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu tutkimus tai tarpeelliseksi todetun hoidon ensimmäinen tutkimus- tai hoitotapahtuma on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin neljän kuukauden kuluessa siitä, kun 51 §:ssä tarkoitettu arvio on tehty.

Jos potilas on 51 §:ssä tarkoitetun arvion perusteella ohjattu muulle suun terveydenhuollon ammattihenkilölle kuin hammaslääkärille, ja ammattihenkilö toteaa tarpeen hammaslääkärin tutkimukselle tai hoidolle, pääsy hammaslääkärille on järjestettävä neljän viikon kuluessa palvelun tarpeen toteamisesta tai neljän kuukauden kuluessa 51 §:ssä tarkoitettusta arviosta.

Jos hammaslääkäri toteaa tarpeen perusterveydenhuollossa toimivan erikoishammaslääkärin tutkimukselle tai hoidolle, pääsy erikoishammaslääkärille on järjestettävä kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hammaslääkäri on todennut palvelun tarpeen.

Hoitojakso tulee saattaa valmiiksi kohtuullisessa ajassa ilman tarpeetonta viivytystä hoitokäyntien välillä. Hoitosuunnitelmaan tulee kirjata hammaslääketieteellinen perustelu hoidon jaksottamiselle.

Edellä 1 momentissa säädettyä ei sovelleta tilanteessa, jossa potilaalle on määritelty yksilöllinen tutkimus- tai hoitoväli. Tutkimus tai hoito tulee järjestää hoitosuunnitelmaan kirjatun tutkimus- tai hoitovälin mukaisesti, jollei 51 §:ssä tarkoitetussa arvioissa tule esille seikkoja, joiden perusteella yksilöllisestä tutkimus- tai hoitovälistä tulee tai voidaan poiketa.

Jos neuvolapalveluihin tai koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvan suun määräaikaisen terveystarkastuksen suorittaa muu suun terveydenhuollon ammattihenkilö kuin hammaslääkäri, ja ammattihenkilö toteaa tarpeen hammaslääkärin tutkimukselle tai hoidolle, pääsy hammaslääkärille on järjestettävä neljän viikon kuluessa palvelun tarpeen toteamisesta. Hoitoon sovelletaan lisäksi 3 ja 4 momenttia.

Terveydenhuoltolain 51 b §:n mukaan (lailla 116/2023 lisätty, voimassa 1.11.2024 alkaen) poiketen siitä, mitä 51 a §:ssä säädetään, 51 §:ssä tarkoitetussa arvioissa, joka koskee perusterveydenhuoltoon kuuluvaa suun terveydenhuoltoa, hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu tutkimus tai tarpeelliseksi todetun hoidon ensimmäinen tutkimus- tai hoitotapahtuma on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun 51 §:ssä tarkoitettu arvio on tehty. Jos potilas on 51 §:ssä tarkoitetun arvon perusteella ohjattu muulle suun terveydenhuollon ammattihenkilölle kuin hammaslääkärille, ja ammattihenkilö toteaa tarpeen hammaslääkärin tutkimukselle tai hoidolle, pääsy hammaslääkärille on järjestettävä neljän viikon kuluessa palvelun tarpeen toteamisesta tai kolmen kuukauden kuluessa 51 §:ssä tarkoitetusta arviosta.

Jos hammaslääkäri toteaa tarpeen perusterveydenhuollossa toimivan erikoishammaslääkärin tutkimukselle tai hoidolle, pääsy erikoishammaslääkärille on järjestettävä kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hammaslääkäri on todennut palvelun tarpeen.

Hoitojakso tulee saattaa valmiiksi kohtuullisessa ajassa ilman tarpeetonta viivytystä hoitokäyntien välillä. Hoitosuunnitelmaan tulee kirjata hammaslääketieteellinen perustelu hoidon jaksottamiselle.

Edellä 1 momentissa säädettyä ei sovelleta tilanteessa, jossa potilaalle on määritelty yksilöllinen tutkimus- tai hoitoväli. Tutkimus tai hoito tulee järjestää hoitosuunnitelmaan kirjatun tutkimus- tai hoitovälin mukaisesti, jollei 51 §:ssä tarkoitetussa arvioissa tule esille seikkoja, joiden perusteella yksilöllisestä tutkimus- tai hoitovälistä tulee tai voidaan poiketa.

Jos neuvolapalveluihin tai koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvan suun määräaikaisen terveystarkastuksen suorittaa muu suun terveydenhuollon ammattihenkilö kuin hammaslääkäri, ja ammattihenkilö toteaa tarpeen hammaslääkärin tutkimukselle tai hoidolle, pääsy hammaslääkärille on järjestettävä neljän viikon kuluessa palvelun tarpeen toteamisesta. Hoitoon sovelletaan lisäksi 3 ja 4 momenttia.

Terveydenhuoltolain 54 §:n mukaan, jos hyvinvointialue ei voi itse tuottaa tutkimuksia, hoitoa tai kuntoutusta 51 a–51 c, 52 tai 53 §:ssä säädettyissä enimmäisajoissa, sen on järjestettävä hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 9 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tuottamalla yhteistoiminnassa toisen hyvinvointialueen kanssa tai hankkimalla ne sopimukseen perustuen muilta palvelun tuottajilta. Palvelusetelin käytöstä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009). Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 3 luvussa säädetään palvelujen hankkimisesta yksityiseltä palveluntuottajalta. Edellä 51 §:ssä tarkoitetun arvon ja erikoissairaanhoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä on arvioitava, pystyykö hyvinvointialue tuottamaan tutkimukset, hoidon ja kuntoutuksen 51 a–51 c, 52 ja 53 §:ssä tarkoitetuissa enimmäisajoissa.

Terveydenhuoltolain 55 §:n 1–2 momentin mukaan hyvinvointialueen on julkaistava kuukausittain yleisessä tietoverkossa edellistä kalenterikuukautta koskevat tunnusluvut siitä, miten 51, 51 a ja 51 b §:ssä säädettyjen enimmäisaikojen noudattaminen toteutui. Terveyden ja

hyvinvoinnin laitos tuottaa tunnusluvut Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 5 ja 5 c §:n nojalla saamiensa tietojen perusteella. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on luovutettava julkaisua varten tarpeelliset tiedot hyvinvointialueelle. Hyvinvointialueen on julkaistava tunnusluvut erikseen kustakin sairaalasta, terveyskeskuksesta ja muusta terveydenhuollon toimintayksiköstä. Jos toimintayksikön alaisuudessa on terveysasema, hammashoitola tai muu vastaava erillinen yksikkö, tunnusluvut on julkaistava erikseen tällaisesta yksiköstä, jos se on mahdollista.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, jälk. potilaslaki) 4 §:n 1 momentin mukaan potilaalle on ilmoitettava hoitoon pääsyn ajankohta. Jos ilmoitettu ajankohta muuttuu, on uusi ajankohta ja muutoksen syy ilmoitettava potilaalle välittömästi.

Potilaslain 4 a §:n mukaan terveyden- ja sairaanhoitoa toteutettaessa on tarvittaessa laadittava tutkimusta, hoitoa, lääkinnällistä kuntoutusta koskeva tai muu vastaava suunnitelma. Suunnitelmasta tulee ilmetä potilaan hoidon järjestäminen ja toteuttamisaikataulu. Suunnitelma on laadittava yhteisymmärryksessä potilaan, hänen omaisensa tai läheisensä taikka hänen laillisen edustajansa kanssa. Suunnitelman sisällöstä ja asiaan osallisista on lisäksi voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Potilaslain 12 §:n 1 momentin (voimassa 31.12.2023 saakka) mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee merkitä potilasasiakirjoihin potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset tiedot.

Sosiaali- ja terveysministeriön potilasasiakirjoista antaman asetuksen (94/2022, potilasasiakirja-asetus, voimassa 31.12.2023 saakka) 18 §:n 1 momentin mukaan, jos potilas potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa joutuu odottamaan hoitoon pääsyä, potilasasiakirjoihin tulee tehdä merkinnät viivästyksen syystä, potilaalle ilmoitetusta hoitopääsystä ja siitä, että mainitut tiedot on ilmoitettu potilaalle. Potilasasiakirjoihin merkitään myös tieto potilaan ohjaamisesta muuhun hoitopaikkaan. Jos ilmoitettu hoitopääsyaika muuttuu, potilasasiakirjoihin merkitään tiedot uudesta ajankohdasta, muutoksen syystä ja siitä, että muutoksesta on ilmoitettu potilaalle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, asiakastietolaki, voimassa 1.1.2024 alkaen) 28 §:n 1 momentin mukaan potilasasiakirjoihin on kirjattava jokaisesta palvelutapahtumasta potilasasiakirjamerkinnät. Merkinnöistä tulee tarpeellisessa laajuudessa käydä ilmi potilaan terveydentilaa, annettua palvelua ja sairauden ja hoidon kulkua koskevat tiedot sekä taudinmäärityksen, valitun hoidon ja tehtyjen hoitoratkaisujen perusteet.

Asiakastietolain 29 §:n 1 momentin mukaan potilasasiakirjamerkinnöistä tulee tarpeellisessa laajuudessa käydä ilmi tulosyy, esitiedot, nykytila, havainnot, tutkimustulokset, ongelmat, taudinmääritys tai terveysriski, johtopäätökset, hoidon suunnittelu, toteutus ja seuranta, sairauden kulku

sekä loppulausunto. Merkinnöistä tulee käydä ilmi, miten hoito on toteutettu, onko hoidon aikana ilmennyt jotakin erityistä ja millaisia hoitoa koskevia ratkaisuja sen kuluessa on tehty.

Asiakastietolain 36 §:n 1 momentin mukaan, jos potilas potilaslain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa joutuu odottamaan hoitoon pääsyä, potilasasiakirjoihin tulee tehdä merkinnät viivästyksen syystä, potilaalle ilmoitetusta hoitopääsystä ja siitä, että mainitut tiedot on ilmoitettu potilaalle. Potilasasiakirjoihin merkitään myös tieto potilaan ohjaamisesta muuhun hoitopaikkaan. Jos ilmoitettu hoitopääsyaika muuttuu, potilasasiakirjoihin merkitään tiedot uudesta ajankohdasta, muutoksen syystä ja siitä, että muutoksesta on ilmoitettu potilaalle.

Hanna Kangasmaan jatkoselvitys 27.12.2023

Selvityksen mukaan pohjoisella alueella (Uusikaarlepyy, Pedersöre, Pietarsaari ja Kruunupyö) potilaita odottaa suun terveydenhuollon kiireettömään hoitoon alle 4 kk 825 potilasta sekä yli 4 kk 531 potilasta. Tilanne on parantunut elokuuhun 2023 verrattuna. Odotusaika kiireettömään hoitoon on 7–9 kk, mutta potilaiden määrä (yli 4 kk jonottaneet) on pienentynyt lähes tuhannella potilaalla (vrt. 1327 potilasta elokuussa 2023).

Kruunupyö, joka liittyi osaksi Pohjanmaan hyvinvointialuetta 1/2023, ei ole mukana jonotilastossa, sillä kiireettömän hoidon jono on pääsääntöisesti ns. recall-jono, johon kaikki alueen aikuiset asetetaan tutkimuskäynnin yhteydessä odottamaan seuraavaa yksilöllistä tutkimusajankohtaa, joka on yleisesti 1–3 vuotta. Täten Kruunupyön jonotiedot eivät anna tilanteen todellista kuvaa. Recall- jonokäytäntöä ollaan purkamassa. Jokainen aikuinen huolehtii jatkossa itse siitä, että varaa ajan suun ja hampaiden tutkimukseen hänelle yksilöllisesti määritellyn tutkimusvälin mukaisesti. Vasta recall- jonon purkamisen jälkeen hoitoon pääsyn tiedot saadaan asianmukaisesti Kruunupyön osalta ilmoitettua.

Keski-eteläinen alue (Maalahti, Korsnäs, Mustasaari, Vöyri, Närpiö ja Kristiinankaupunki) jonotiedot 1.12.2023:

Maalahti-Korsnäs:

Jonossa yhteensä 243 potilasta, odotusaika 5 kk

Alle 4 kk jonottavat yhteensä: 213

Yli 4 kk jonottavat: 30

Mustasaari:

Jonossa yhteensä 897 potilasta, odotusaika 11 kk

Alle 4 kk jonottavat yhteensä: 337

Yli 4 kk jonottavat: 542

Vöyri:

Jonossa yhteensä 310 potilasta, odotusaika 10 kk

Alle 4 kk jonottavat yhteensä: 128

Yli 4 kk jonottavat: 182

Närpiö ja Kristiinankaupunki:
suun terveydenhuolloissa hoitotakuu (4kk) toteutuu.

Vaasa-Laihia alue:

Vaasanpuistikon, Raastuvankadun, Tammikaivon, Ristinummen ja Vähänkyrön hammashoitoloissa sekä opetushammashoitolassa perushammashoidon vastaanotolle on odottanut aikaa 0–4 kk 2497 potilasta sekä yli 4 kk 2048 potilasta. Keskimääräinen odotusaika hoitoon on edelleen 11–12 kk.

Selvityksen mukaan Laihian hammashoitolaan on odottanut vastaanotolle pääsyä 0–4 kk 178 potilasta. Yli 4 kk vastaanotolle pääsyä on odottanut 368 potilasta. Pisin odotusaika hoitoon on selvityksen anto hetkellä 15 kk.

Selvityksen mukaan Vaasa-Laihian suun terveydenhuollossa ei juurikaan näy muutosta parempaan kiireettömän hoidon jonoissa, vaikka monia toimenpiteitä hoitoon pääsyn helpottamiseksi on tehty. Vaasan suun terveydenhuolto on erityisissä haasteissa, sillä jonoon asettuu keskimäärin 20 uutta potilasta päivittäin, vaikka hoitojonoa puretaan koko ajan.

Potilaan ottaessa yhteyttä suun terveydenhuoltoon, tekee keskitetyssä ajanvarauksessa toimiva suun terveydenhuollon ammattilainen (hammashoitaja tai suuhygienisti) hoidon tarpeen arvion. Mikäli kyseessä on kiireetön hoito, asetetaan potilas hoitojonoon, josta hänet kutsutaan hoitoon. Potilaalle ilmoitetaan puhelimesta arvioitu jonotusaika kuukauden tarkkuudella. Hoidon tarpeen arvio kirjataan potilaskertomukseen. Jonon asettamisen yhteydessä potilaalle kerrotaan mahdollisuudesta hakeutua päivystykseen, mikäli suussa ilmenee akuuttia vaivaa. Käytäntöä on nyt muutettu niin, että potilaan hoitoaika lähetetään kirjeitse viimeistään kaksi kuukautta ennen hoitoaika. Tästä myös tiedotetaan potilaalle ajanvarauksen yhteydessä. Mikäli hammaslääkäreiden ajanvarauskirjoille tulee peruutusaikoja, ajanvaraus soittaa tai hammashoitolasta käsin soitetaan jonossa oleville potilaille järjestyksessä ja kysytään mahdollisuutta saapua peruutusajalle. Kiireettömän hoidon aikuispotilaille ei pystytä antamaan ajanvarausaikaan heti, vaikka se olisi lainsäädännön edellytys. On kuitenkin todettu, että potilaiden tasavertaisempaa kohtelua on se, että he saavat jonojärjestyksessä vastaanottoajat. Potilaat voivat asettua hoitojonoon vasta kolme kuukautta ennen kuin heidän yksilöllinen määräaikaistarkastuksensa on. Tällä tavoin pyritään siihen, ettei jonoon asetu henkilöitä, jotka juuri ovat olleet suun ja hampaiden kokonaishoidossa, ja joiden seuraava tutkimusajankohta on todennäköisesti vasta muutaman vuoden kuluttua. Tämä vääristää jonotilannetta. Todettua on, että olemassa oleva hoitojono itsessään kasvattaa hoitojonoa. Siitä syystä jokaisella kolmesta alueesta on läpikäyty jonoja eli tarkistettu, onko potilaat asetettu sinne oikein perusteiden mukaan. Ketään ei voi jonosta pudottaa pois, mutta kriteereitä on hyvä tarkastella ja ymmärtää, millaisin perusteiden mukaan kukin on jonoon asetettu. Ohjeistusta potilaan jonoon asettamisesta on omalle henkilöstölle tarkennettu, ettei kukaan aseta jonoon henkilöä, jolla ei kiireettömään hoitoon ole vielä vuosiin tarvetta.

Vaasan suun terveydenhuolto otti syyskuussa käyttöön uuden toiminnanohjausjärjestelmän ns. "kerralla enemmän" -mallin. Mallia pilotoidaan nyt vuoden ajan neljässä eri Vaasan hoitolassa. Tähän pilotointiin hankerahoitus saatiin STM:n Tulevaisuuden SOTE-keskushankkeesta. Kyseinen toiminta käynnistyi 13.9.2023 edeltäneen pitkäkestoisen muutostyön aikaansaannoksena. Toimintamallia varten neljän eri hoitolan hammaslääkäreiden ja suuhygienistien ajanvarauskirjoja organisoitiin uudelleen toimintamallia varten ja henkilökunta koulutettiin. Malliin otetaan potilaita kiireettömästä hoitojonosta ja malli toimii myös arkipäivystyksen tukena. Ideana on hoitaa potilas kokonaisuudessaan valmiiksi yhdellä käyntikerralla, jos se vain kliinisesti on mahdollista. Joustavan ajanvarauksen mahdollistaessa hoitoaika voidaan käyttää tehokkaammin hyödyksi normaaliin kiinteään vastaanottoaikaan verraten. Potilaan kokonaisuhoito ja hoitajakso valmistuvat nopeammin ja vältetään seuraavan pitkälle menevän jatkoajan odottelun aikaisilta hoidon tarpeen akutisoitumisilta ja hoidon tarpeen lisääntymiseltä. Hoitajakson kesto lyhenee ja pidemmällä tähtäimellä myös hoitoon pääsyn odotetaan helpottuvan. Käynnistysvaiheessa ei vielä tilanne näyttäydy selkeästi hoitojonojen lyhentymisenä, mutta kun toimintamallin käyttö tulee kaikille tutuksi, voidaan myös tehostumista odottaa, joka taas sitten vaikuttaa saatavuuden parantumiseen. Kyseessä on tässä vaiheessa pilotti, jonka sitten myöhemmin toivotaan laajenevan koko maakunnan isompiin hoitoloihin. Toinen hoitotakuun tilannetta helpottamaan saatu hankerahoitus koski ns. "valmis potilas" -mallia, jononpurun mallia, jossa potilaan hoito tehdään yhdellä tai muutamalla käyntikerralla valmiiksi. Tämä malli kilpailutettiin kesällä 2023 ja "valmis potilas" -mallia on nyt tehty syksyn aikana kolmella eri alueella; Pietarsaareissa, Vaasassa ja Mustasaareissa. Potilaita on näihin keskushoitoloihin kutsuttu koko alueelta. Mallin avulla on hoidettu noin 1500 jonopotilasta valmiiksi ja täten helpotettu jonotilannetta kokonaisuudessaan.

Jononpurkua on tehty edelleen myös oman henkilöstön toimintana arkityön lisäksi arki-iltaisain ja viikonloppuisin koko alueella. Tästä on saatu jonkin verran apua jonotilanteisiin. Pääpaino on kuitenkin arkityössä tehtävässä jononpurussa eli uusien potilaiden kutsumisessa hoitoon. Kun uusia jonopotilaita kutsutaan hoitoon, viivästyy helposti myös hoidossa olevien potilaiden ajat ts. jatkohoitoaika saattaa mennä kuukausien päähän. Uusien potilaiden kutsuminen tulee siis olla tasapainoissa hoidossa olevien potilaiden määrän suhteen. Palvelusetelien käyttöönotto oli suun terveydenhuollossa pitkään selvityksen alla ja ne vihdoin saatiin käyttöön elokuussa 2023. Toiminta on aloitettu ns. "lohkeama-setelillä" ja sitä tullaan tarvittaessa laajentamaan. Palvelusetelitoiminta on lähtenyt hyvin käyntiin ja se on otettu myös hyvin vastaan yksityissektorilla. Suun terveydenhuollon palveluntuottajia on tällä hetkellä seitsemän. Palveluseteleitä on syksyn aikana myönnetty noin 180kpl/kk.

Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän alusta asti (1/2022) on suun terveydenhuollossa tehty selvitystyötä koko alueen toimintamalleista ja useita toimenpiteitä koko alueen suun terveydenhuollon toimintamallien yhtenäistämiseksi on käynnistetty, muun muassa lasten ja nuorten määräraikaistarkastusten toimintamalli yhtenäistettiin STM:n neuvola-asetuksen mukaiseksi ja rinnalle rakennettiin riskihoitomalli, joka huomioi

lasten ja nuorten yksilöllisen hoidon tarpeen. Tämä oli yksi tapa irrottaa hammaslääkäreille enemmän aikaa aikuispotilaiden hoitoon.

Hammaslääkäreiden ajanvarauskirjoja ja työjärjestyksiä on yhtenäistetty, niin että kliininen työaika, joka potilaiden hoitoon on tarkoitettu, olisi mahdollisimman hyvin käytössä ja vaikuttavaa. Lähetekäytänteitä erikoishammashoitoon ja erikoissairaanhoidon on selvennetty ja hoidon porrastuksen suunnittelu sekä vaikuttavien hoitoketjujen päivittäminen on jatkunut. Hoidon saatavuuden kannalta nähdään tärkeänä se, että potilaat saavat hoitoa oikea-aikaisesti oikeassa paikassa. Henkilöstövuokrausta on edelleen ollut käytössä eri kunnissa niin perushoidon kuin erikoishammashoidonkin osalta, jolloin omia voimavaroja on voitu suunnata enemmän perushoittoon. Ostopalveluihin täytyy turvautua jatkossakin, niiltä osin mitä pystytään budjetin raameissa toimimaan. Säästövelvoitteet ovat hyvinvointialueilla kuitenkin suuret, joten tämä vaikuttanee ostopalveluiden hankintaan jatkossa.

Selvityksen mukaan vuodelle 2023 esitettiin perustettavaksi koko maakunnan alueelle 7 uutta hammaslääkärin ja useita hammashoitajan vakansseja ja toiveissa oli, että tiukasta taloustilanteesta huolimatta nämä vakanssiehdotukset olisivat menneet Pohjanmaan hyvinvointialueen taloussuunnittelussa läpi. Tiukan taloustilanteen vuoksi vain yksi uusi hammaslääkärin vakanssi saatiin Keski-Eteläiselle alueelle. Hammaslääkäreiden vakansseja on muutamia vapaina ja näihin on jatkuva rekrytointi meneillään. Pula hoitohenkilöstöstä vaivaa edelleen ja siihen on löydetty jonkinasteinen ratkaisu yhteistyöstä oppilaitosten kanssa. Vasa Yrkesakademin ja Vamia ovat aloittaneet hammashoitajien oppisopimuskoulutuksen. Työ hoitohenkilöstön rekrytoinnin osalta on myös jatkuvasti käynnissä. Pula hammashoitajista ja suuhygienisteistä on vähentänyt mahdollisuuksia tehdä työnjakoa esimerkiksi lasten tarkastuksissa, iensairauksien hoidossa sekä ennalta ehkäisevässä hoidossa, jotta hammaslääkäreiden vastaanottoajat paremmin voitaisiin suunnata aikuisten hoitoon. Useasti hammaslääkärit ovat joutuneet myös hammashoitajapulan takia tekemään yksin töitä, mikä on hidastanut ja vaikeuttanut työntekoa. Tällöin potilaille joudutaan varaamaan pidemmät hoitoajat, tai potilaiden aikoja joudutaan perumaan ja siirtämään eteenpäin.

Selvityksen mukaan hyvinvointialueen johto on tietoinen suun terveydenhuollon hoitoon pääsyn haasteista. Hyvinvointialueen johtoryhmään on informoitu asiasta 29.8.2023 kokouksessa. Asiaa on esitetty myös aluehallitukselle 18.9.2023. Vaikka tilanne hoitoon pääsyn suhteen suun terveydenhuollossa on edelleen hankala, syksyn 2023 aikana käynnistetyistä projekteista on saatu apua hoidon saatavuuden parantamiseen. Uusien toimintamallien vakiintumisen myötä suun terveydenhuollossa ollaan toiveikkaita, että hoitotakuun raja ajan kanssa saavutetaan.

Hyvinvointialueen johtavan hammaslääkärin 28.3.2024 antama vastine kuulemiskirjeeseen

Kiireetön hoitoon pääsy suun terveydenhuollossa

Selvityksen mukaan kiireetöntä hoitoon pääsyä odottaa yli 4 kuukautta koko hyvinvointialueella yhteensä 4896 potilasta. Yli 4 kk odottavien potilaiden määrä on lisääntynyt 1000 potilaalla verrattuna joulukuun 2023 tilastoon ja 106 potilaalla helmikuun 2024 tilastoon.

Jonotilanne 1.3.2024 alueittain:

Pohjoinen alue (Uusikaarlepyy, Pedersöre, Pietarsaari, Luoto ja Kruunupyy)

Kiireetöntä hoitoa odottaa alle 4 kk 877 potilasta, yli 4 kk 694 potilasta. Odotusaika kiireettömään hoitoon on 7–9 kk. Potilaiden määrä (yli 4 kk jonottaneet) on pienentynyt 633 potilaalla (vrt. elokuu 2023 1327 henkilöä)

Kruunupyy liittyi osaksi Pohjanmaan hyvinvointialuetta 1/2023. Se ei ole mukana jonotilastossa.

Keski-eteläinen alue (Maalahti, Korsnäs, Mustasaari, Vöyri, Närpiö, Kristiinankaupunki)

Maalahti-Korsnäs:

Jonossa yhteensä 305 potilasta, pisin odotusaika 5 kk
alle 4 kk jonottavat: 264
yli 4 kk jonottavat: 40

Mustasaari:

Jonossa yhteensä 876 potilasta, pisin odotusaika 12 kk
alle 4 kk jonottavat: 236
yli 4 kk jonottavat: 640

Vöyri:

Jonossa yhteensä 273 potilasta, pisin odotusaika 10 kk
alle 4 kk jonottavat: 121
yli 4 kk jonottavat: 152

Närpiö:

Jonossa yhteensä 70 potilasta, pisin odotusaika 3 kk

Kristiinankaupunki:

Suun terveydenhuollon hoitotakuu toteutuu. Kiireettömän hoitoajan saa heti soitettaessa.

Vaasa-Laihia:

Vaasanpuistikon, Raastuvankadun, Tammikaivon, Ristinummen ja Vähänkyrön hammashoitoloissa sekä opetushammashoitolassa perushammashoidon vastaanotolle on odottanut aikaa 0–4 kk 2866 potilasta sekä yli 4 kk 1391 potilasta. Keskimääräinen odotusaika Vaasan suun terveydenhuoltoon on 12–13 kk.

Laihian hammashoitolaan on odottanut hoitoon pääsyä 0–4 kk 139 potilasta ja yli 4 kk 504 potilasta. Pisin odotusaika on 17 kk.

Selvityksen mukaan Vaasa-Laihian suun terveydenhuollossa ei näy muutosta parempaan kiireettömän hoidon jonoissa monista tehdyistä toimenpiteistä huolimatta.

Hoitoon tarpeen arvio ja hoitoon pääsyn ajankohdan ilmoittaminen potilaalle

Selvityksen mukaan keskitetyssä ajanvarauksessa toimiva suun terveydenhuollon ammattilainen (hammashoitaja tai suuhygienisti) tekee hoidon tarpeen arvioin potilaan ottaessa yhteyttä suun terveydenhuoltoon. Jos kyseessä on kiireetön hoito, potilas asetetaan hoitojonoon, josta potilas kutsutaan hoitoon. Potilaalle ilmoitetaan arvioitu jonotusaika kuukauden tarkkuudella. Hoidon tarpeen arvio kirjataan potilaskertomukseen. Potilaalle lähetetään hoitoaika kirjeitse viimeistään kaksi kuukautta ennen ajankohtaa. Jonon asettamisen yhteydessä potilaalle kerrotaan mahdollisuudesta hakeutua päivystykseen, mikäli suussa ilmenee akuuttia vaivaa. Kiireettömän hoidon aikuispotilaille ei pystytä antamaan ajanvarausaikaa heti, vaikka se on lainsäädännön edellytys. Potilaiden tasavertaisen kohtelun vuoksi vastaanottoajat annetaan jonojärjestyksessä.

Määräaikaistarkastuksia jonottavat

Määräaikaistarkastuksissa potilaat voivat asettua hoitojonoon kolme kk ennen tarkastusta. Tällä pyritään siihen, ettei jonoon asetu henkilöitä, joiden seuraava tutkimusajankohta on todennäköisesti vasta muutaman vuoden kuluttua ja että jonotilanne olisi totuudenmukaisempi.

Selvityksen mukaan ohjeistusta potilaan jonoon asettamisesta on tarkennettu siten, ettei henkilöstö aseta jonoon henkilöä, jolla ei ole tarvetta kiireettömään hoitoon vuosiin.

Pohjanmaan hyvinvointialueen tekemät omavalvonnalliset toimenpiteet

Selvityksen mukaan hyvinvointialueen suun terveydenhuollossa on yhtenäistetty ja otettu käyttöön uusia toimintamalleja vuosien 2022 ja 2023 aikana. Suunnittelu- ja toimintamallimuutostyö on vienyt aikaa. Työnjakoa on pyritty hyödyntämään mahdollisimman hyvin resurssien puitteissa. Ennalta ehkäisyyn on panostettu vastaanottokäynneillä ja terveyden edistämisen työtä on tehty resurssien puitteissa. Toimintamallimuutoksista ja käytännön työn perusteellisesta liinauksesta sekä käytössä olleista lisäresursseista on saatu jonkin verran helpotusta. Suun terveydenhuollon lainsäädäntö asettaa isot velvoitteet myös kiireellisen hoidon sekä lasten ja nuorten määräaikaistarkastusten suhteen. Näissä hyvinvointialue toimii lainsäädännön puitteissa ja nämä toiminnot vievät kliinisestä työajasta ison osan. Myös lasten ja nuorten oikomishoito vie ison osan resurssia. Lasten ja nuorten määräaikaistarkastusten toimintamalli on yhtenäistetty STM:n neuvola-asetuksen mukaiseksi ja rinnalle on rakennettu riskihoitomalli, joka huomioi lasten ja nuorten yksilöllisen hoidon tarpeen. Tämä on ollut yksi tapa irrottaa

hammaslääkäreille enemmän aikaa aikuispotilaiden hoitoon. Hammaslääkäreiden ajanvarauskirjoja ja työjärjestyksiä on yhtenäistetty niin, että kliininen työaika potilaan hoidossa olisi mahdollisimman hyvin käytössä ja vaikuttavaa. Lähetekäytänteitä erikoishammas- ja erikoissairaanhoidon on selvennetty ja hoidon porrastuksen suunnittelua sekä vaikuttavien hoitoketjujen päivittämistä on jatkettu. Hoidon saatavuuden kannalta pidetään tärkeänä, että potilaat saavat hoitoa oikeaan aikaan oikeassa paikassa.

Selvityksen mukaan jononpurkua on tehty oman henkilöstön toimesta arkityön lisäksi arki-iltaisin ja viikonloppuisin koko hyvinvointialueella. Pääpaino on ollut arkityössä tehtävässä jononpurussa eli uusien jonopotilaiden kutsumisessa hoitoon. Henkilöstövuokrausta on ollut käytössä eri kunnissa niin perushoidon kuin erikoissairaanhoidon osalta.

Selvityksen mukaan palvelusetelit ovat otettu käyttöön elokuussa 2023. Toiminta aloitettiin "lohkeama-setelillä" ja suunnitteilla on sen laajentaminen. Palvelusetelitoiminta on lähtenyt hyvin käyntiin. Suun terveydenhuollon palveluntuottajia on selvityksen antohetkellä kahdeksan. Palveluseteleitä myönnetään noin 180 kpl/kk.

Selvityksen mukaan Vaasan suun terveydenhuolto käynnisti syyskuussa 2023 uuden toiminnanohjausjärjestelmän "kerralla enemmän" - mallin, johon saatiin rahoitus STM:n Tulevaisuuden SOTE-keskushankkeesta. "Helahoito" -malliin otetaan potilaita kiireettömästä hoitojonosta ja malli toimii myös arkipäivystyksen tukena. Potilas pyritään hoitamaan valmiiksi yhdellä käyntikerralla. Joustava ajanvaraus mahdollistaa sen, että hoitoaika voidaan käyttää tehokkaammin hyödyksi normaaliin kiinteään vastaanottoaikaan verrattuna. Hoitajakson kesto lyhenee ja pidemmällä tähtäimellä myös hoitoon pääsyn odotetaan helpottuvan. Saadun kokemuksen perusteella malli vaikuttaa saatavuuden parantumiseen, jos tätä päästään tekemään täysitehoisesti. Kyseessä on tässä vaiheessa pilotti, jonka laajentamista hyvinvointialueen isoihin hoitoloihin arvioidaan pilotin jälkeen.

Selvityksen mukaan hankerahoitusta saatiin vuonna 2023 myös toiseen pilottiin "valmis potilas" -jononpurkumalliin, jossa potilaan hoito tehtiin yhdellä tai muutamalla käyntikerralla valmiiksi. Kyseistä mallia tehtiin henkilöstövuokrauksen voimin syksyn 2023 aikana neljässä eri yksikössä: Pietarsaaressa, Vaasassa, Mustasaareissa ja Maalahdessa. Potilaita näihin keskushoitoloihin kutsuttiin koko hyvinvointialueelta. Mallin avulla saatiin hoidettua noin 1500 jonopotilasta valmiiksi ja täten helpotettiin jonotilannetta kokonaisuudessaan.

Selvityksen mukaan hammaslääkärien määrä on näyttäytynyt haastavana. Jatkuva rekrytoinnista huolimatta alueella on useita hammaslääkärivakansseja täyttämättä. Alueelta puuttuu noin 15 % hammaslääkärikapasiteetista. Hammaslääkäriresurssipula aiheuttaa nopeasti sen, että jos tekijöitä ei jollakin tapaa korvata, jonot kasvavat kasvamisestaan. Myöskään uusia toimintamalleja ei päästä tehokkaasti hyödyntämään, kun tekijät puuttuvat. Hoitohenkilöstöstä on myös pulaa ja

tähän on löydetty jonkinasteinen ratkaisu alueen oppilaitosten kanssa aloittamalla hammashoitajien oppisopimuskoulutus.

Työ hoitohenkilöstön rekrytoinnin osalta on myös jatkuvasti käynnissä. Pula hammashoitajista ja suuhygienisteistä on vähentänyt mahdollisuuksia tehdä työnjakoa esimerkiksi lasten tarkastuksissa, iensairauksien hoidossa sekä ennalta ehkäisevässä hoidossa, jotta hammaslääkäreiden vastaanottoajat voitaisiin paremmin suunnata aikuisten hoitoon. Hammaslääkärit ovat usein joutuneet tekemään yksin töitä hammashoitajapulankin takia, mikä on hidastanut ja vaikeuttanut työntekoa. Henkilöstön poissaolot ovat johtaneet siihen, että hoidossa olevia potilaita on jouduttu siirtämään eteenpäin ja jonopotilaita ei ole vastaavasti päästy kutsumaan hoitoon, mikä on kasvattanut jonoja entisestään. Kesäksi on onnistuttu rekrytoimaan useita hammaslääketieteen kandidaatteja, joista osan toivotaan jäävän hyvinvointialueelle töihin.

Selvityksen mukaan THL:n hyvä vastaanotto -valmennukseen ovat vuosien 2022–2023 aikana osallistuneet pohjoisen ja Vaasa-Laihia -alueen työryhmät. Mustasaaren ja Maalahden työryhmät ovat osallistuneet vastaavaan ruotsinkieliseen SKR-valmennukseen. Valmennuksen tavoitteena on ollut parantaa hoidon saatavuutta suun terveydenhoidon vastaanotoilla sekä lyhentää jonoa ja hoitajaksojen pituutta. Valmennuksesta on koettu saatavan työkaluja, joiden avulla on voitu kartoittaa ja kehittää toimintaa saatavuuden parantamiseksi.

Selvityksen mukaan Vaasan suun terveydenhoito on ollut erityisissä haasteissa, sillä vaikka hoitajajonoa on purettu koko ajan, asettuu jonoon keskimäärin noin 500 uutta potilasta kuukausittain. Jonotilanteen koheneminen on johtanut kysynnän lisääntymiseen. Tämä on havaittu myös pohjoisella ja keskieteläisellä alueella.

Laihian suun terveydenhuollon kiirettömän hoidon saatavuuteen on tulossa parannus, sillä avoimena olleet hammaslääkärivakanssit on onnistuttu täyttämään sijaisilla ja toimintamallia ollaan muuttamassa siihen suuntaan, että perushoidossa hoidetaan enemmän kiirettömän hoidon potilaita.

Hyvinvointialueen ilmoittama aikataulu suun terveydenhuoltoon pääsyn saattamisesta terveydenhuoltolain mukaiseksi

Selvityksen mukaan hyvinvointialueen johto on tietoinen suun terveydenhuollon hoitoon pääsyn haasteista. Tilannekuva on esitetty hyvinvointialueen johtoryhmän kokouksessa ja asiaa on käsitelty myös aluehallituksen kokouksessa 18.9.2023 ja 25.3.2024. Rahoitusta ulkoiseen jonopurkuun, puuttuvan resurssin korvaamiseen henkilöstövuokrauksen avulla sekä palvelusetelitoiminnan jatkamiseen on esitetty. Näihin on saatu johtoryhmältä ja hallitukselta myöntävä päätös.

Selvityksen mukaan suun terveydenhuollon kiirettömän hoidon saatavuuden parantamiseen ja hoitotakuun saavuttamiseen työskennellään edelleen ja suunnitelmallisesti usealla tavalla: jonopotilaiden hoito arkityönä ja paikallisen sopimuksen voimin arkityön ulkopuolella, palvelusetelien käyttö sekä "valmis potilas" -mallin tyyppinen ulkoistettu jonopurku.

Henkilöstön rekrytointiin panostetaan. Vakanssipohjaa tarkastellaan, sillä oman henkilöstön voimin tehty työ on kustannustehokkaampaa verrattuna ulkoa ostettuun palveluun. Terveyden edistämiseen ja ennaltaehkäisyyn tullaan myös siirtämään enemmän painopistettä. Hyvinvointialueen asukkaita tuetaan suun ja hampaiden omahoidossa.

Uusi, koko hyvinvointialueella käyttöön otettava potilastietojärjestelmä mahdollistaa sen, että potilaat pystyvät valitsemaan hoitopaikkansa, sillä potilastiedot on tuolloin mahdollista nähdä joka yksikössä. Selvityksen antohetkellä potilaiden liikkuminen yksiköstä toiseen ei ole vielä mahdollista, mutta asia tulee harkintaan ja vaatii linjauksen, kun uusi potilastietojärjestelmä on käytössä vuoden 2025 alussa.

Vaikka tilanne Pohjanmaan hyvinvointialueen suun terveydenhuoltoon pääsyssä on edelleen hankala, syksyn 2023 aikana käynnistetyistä projekteista on saatu apua. Selvityksen antohetkellä valmistelussa on henkilöstövuokrauksen kilpailutus, jossa yksityisistä palveluntuottajista tullaan muodostamaan toimittajarekisteri. Tämän toivotaan sujuvoittavan hammaslääkäri- ja hoitajahenkilöstö-vuokrausta.

Johtava hammaslääkäri toteaa selvityksessään, että hoitotakuuseen pääsemiseen on vielä matkaa. Aikataulu hoitojonojen poissaamiseksi on kaikki taustatekijät huomioiden kuluva vuosi ja vuosi 2025. Hoitoon pääsyä seurataan kuukausitasolla THL:n raportoinnin ja manuaalisesti kerättävän aluekohtaisen jonoreportin avulla. Nämä tiedot ovat nähtävissä myös hyvinvointialueen kotisivuilla. Suun terveydenhuollon esihenkilöt raportoivat jonotilanteesta ja sen muutoksista säännöllisesti myös henkilöstölle. Kiireettömän hoidon saatavuuden parantaminen vaatii suunnitelmallista etenemistä ja siihen panostetaan jatkossakin.

Pohjanmaan hyvinvointialueen aluehallituksen näkemys

Aluehallituksen kokouksen 25.3.2024 pöytäkirjaotteen mukaan hyvinvointialuejohtaja Marina Kinnunen ehdottaa, että hallitus hyväksyy toimintamenetelmät suun terveydenhuollon jonojen purkamiseksi sekä hyväksyy toiminnan jatkamisen arvioidun lisätalousarvion mukaisesti ja laatii talousarvion uudelleenjärjestelyesityksen tai mahdollisen lisätalousarvioesityksen ennen kesää 2024.

Pohjanmaan hyvinvointialueen kiireettömän hoidon jonotilanne suun terveydenhuollossa 1.11.2024, hammaslääkäreiden odotusajat (hyvinvointialueen internetsivut, luettu 11.11.2024)

Kruunupyö 8 kk
Luoto 10 kk
Pedersöre 10 kk
Pietarsaari 11 kk
Uusikaarlepyy 8 kk
Vöyri 11 kk
Mustasaari 12 kk
Vaasa 16 kk
Laihia 14 kk

Maalahti 9 kk
Närpiö 5 kk
Kristiinankaupunki 1–2 kk

Pohjanmaan hyvinvointialueen internet-sivujen mukaan uusia kiireittämiä aikoja varaavat potilaat asetetaan jonoon ja heille ilmoitetaan vastaanottoaika myöhemmin. Hoitotakuun aikarajat ylittyvät koronaviruspandemian vuoksi. Tilanteen korjaamiseksi on ryhdytty toimiin.

Aluehallintoviraston arviointi ja johtopäätös

Selvitysten mukaan hoitoon pääsy suun terveydenhuollossa ei toteudu terveydenhuoltolain 51 b §:n 1 momentin mukaisessa enimmäisajassa suuressa osassa hyvinvointialuetta. Hoitoon pääsy ei toteudu lain sallimassa enimmäisajassa Pietarsaassa, Pedersöressä, Luodossa, Uusikaarlepyyssä, Mustasaassa, Vyöriällä, Vaasassa, Laihialla, Maalahdessa, Närpiössä ja Kruunupyssä tehdyistä toimenpiteistä huolimatta. Hyvinvointialue on ottanut käyttöön muun muassa arki-ilta- ja viikonloppuvastaanoton, henkilöstövuokrauksen, palvelusetelit ja uudet toimintamallit. ”Valmis potilas” -jononpurkumalli on ollut käytössä Pietarsaassa, Vaasassa, Mustasaassa ja Maalahdessa.

Aluehallintovirasto toteaa, että hyvinvointialueen on organisoitava terveyspalvelunsa siten, että palvelujen tarve vastaa hoidon tarvetta, ja kansalaisten oikeus laissa säädettyihin terveyspalveluihin toteutuu. Pohjanmaan hyvinvointialue on tehnyt erilaisia korjaavia toimenpiteitä palveluiden saatavuuden parantamiseksi, mutta ne eivät ole olleet riittäviä. Valvontalaki edellyttää hyvinvointialuetta varmistamaan omavalvonnalla sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviensä lainmukaisen hoitamisen.

Selvityksen mukaan hyvinvointialue esitti vuodelle 2023 perustettavaksi koko maakunnan alueelle 7 uutta hammaslääkärin ja useita hammashoitajan vakansseja. Taloustilanteen vuoksi vain yksi uusi hammaslääkärin vakanssi saatiin Keski-Eteläiselle alueelle. Hammaslääkäreiden vakansseja on ollut muutamia vapaina ja näihin on jatkuva rekrytointi meneillään. Maaliskuussa 2024 annetun selvityksen mukaan hyvinvointialueelta puuttuu noin 15 % hammaslääkärikapasiteetista. Hoitohenkilöstöstä on myös pulaa. Ratkaisuna on ollut aloittaa alueen oppilaitosten kanssa hammashoitajien oppisopimuskoulutus. Hammaslääkärit ovat usein joutuneet tekemään yksin töitä hammashoitajapulan takia. Tämä on hidastanut ja vaikeuttanut työntekoa. Henkilöstön poissaolot ovat johtaneet myös siihen, että hoidossa olevia potilaita on jouduttu siirtämään eteenpäin ja jonopotilaita ei ole vastaavasti päästy kutsumaan hoitoon, mikä on kasvattanut jonoja entisestään. Selvityksen mukaan Vaasan suun terveydenhoito on ollut erityisissä haasteissa, sillä vaikka hoitojonoa on purettu koko ajan, kuukausittain jonoon asetuu keskimäärin noin 500 uutta potilasta. Jonotilanteen koheneminen on johtanut kysynnän lisääntymiseen.

Selvityksen mukaan hyvinvointialue kehittää edelleen suun terveydenhuollon kiireettömän hoidon saatavuutta useilla eri tavoilla. Vuoden 2025 alusta alkaen käyttöön otetaan yhteinen

potilastietojärjestelmä, joka mahdollistaa potilastietojen näkymisen joka yksikössä.

Hyvinvointialuejohtaja Marina Kinnunen on ehdottanut 25.3.2024, että aluehallitus hyväksyy toimintamenetelmät suun terveydenhuollon jonojen purkamiseksi sekä hyväksyy toiminnan jatkamisen arvioidun lisätalousarviotarpeen mukaisesti ja laatii talousarvion uudelleenjärjestelyesityksen tai mahdollisen lisätalousarvioesityksen ennen kesää 2024. Pöytäkirjaotteen mukaan aluehallitus hyväksyi ehdotetun päätöksen.

Aluehallintoviraston arvion mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueen suun terveydenhuollon kiireettömässä hoitoon pääsyssä on edelleen vakavia puutteita, eikä hoitoon pääsy toteudu terveydenhuoltolain 51 b §:n vaatimusten edellyttämällä tavalla omavalvonnallisista toimenpiteistä huolimatta. Lähes 5000 potilasta odottaa hammaslääkärin vastaanotolle pääsyä yli 4 kuukautta. Pisimmällään hoitoon pääsyä hammaslääkärin vastaanotolle joutuu odottamaan Vaasassa 16 kk ja Laihialla 14 kk. Hyvinvointialue on arvioinut, että yli hoitotakuurajan ylittävät hoitojonot saadaan purettua tämän ja ensi vuoden aikana.

Hoidon saatavuutta koskevien säädösten esitöissä (HE 77/2004 vp. s.6) todetaan muun muassa, että kuntien tulee voimavaroja myöntämällä ja toiminnan asianmukaisella järjestämisellä huolehtia siitä, että jokaiselle turvataan riittävät terveyspalvelut. Kun terveyspalvelujen taso on lainsäädännön perusteella riippuvainen kuntien päätöksistä, kuntien on huolehdittava esimerkiksi talousarviopäätöksissään siitä, että jokaiselle tarvitaan säännöksen edellyttämät riittävät palvelut.

Talousarviopäätöksissä perusoikeussäännökset toimivat etusijanormeina, jotka on otettava huomioon, kun kuntien käytettävissä olevia voimavaroja kohdennetaan eri tarkoituksiin. Hallituksen esityksen (HE 74/2022 vp. s. 102) hoitotakuun tehokas toteutuminen edellyttää, että toimintaa seurataan ja valvotaan luotettavalla tavalla. Myös kirjaamiskäytäntöihin, raportointiin, tilastointiin ja sen hyödyntämiseen on panostettava.

Palvelusetelin käytöstä säädetään erikseen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009). Terveydenhuoltolain 54 §:n mukaan hyvinvointialueella on velvollisuus hankkia palveluita muualta, jos se ei itse voi tuottaa tutkimuksia, hoitoa tai kuntoutusta 51 b §:ssä säädetyissä enimmäisajoissa. Mainitun säännöksen esitöiden (HE 74/2022 vp, s. 127) mukaan, – koska säännöstä on toteutettu vaihtelevasti – uudeksi pykälän 2 momentiksi lisättiin säännös, jonka mukaan 51 §:n mukaisen arvion yhteydessä tulee arvioida myös se, pystyykö hyvinvointialue toteuttamaan potilaan tarvitseman hoidon säädetyissä määräajoissa. Jos tarpeelliseksi todettua hoitoa ei pystytä toteuttamaan, tulee hoito järjestää hankkimalla se muulta palveluntuottajalta. Tämä on ollut säännöksen tarkoitus jo aiemminkin, mutta täsmennyksellä on tarkoitus korostaa velvoitteen noudattamista.

Sosiaali- ja terveysministeriö on 14.7.2023 antamassaan ohjeessa (Kiireettömään hoitoon pääsyä koskevat säännökset tiukentuvat 1.9.2023 alkaen) uutena asiana korostanut sitä, että jo hoidon tarpeen arvioinnin

yhteydessä on arvioitava, pystyykö hyvinvointialue tuottamaan tutkimukset, hoidon ja kuntoutuksen säädetyissä enimmäisajoissa. Hyvinvointialueen on terveydenhuoltolain 54 §:n mukaan järjestettävä potilaalle mahdollisuus päästä hoitoon muualle, joko toiselle hyvinvointialueelle yhteystoiminnassa sen kanssa, ostopalveluihin tai annettava palveluseteli, jos oma hyvinvointialue ei pysty hoitamaan potilasta säädetyssä enimmäisajassa.

Ohjeen mukaan potilas voidaan ohjata myös toiseen saman hyvinvointialueen yksikköön, jos potilaan oma terveysasema ei voi antaa hoitoa enimmäisajassa, vaikkei tästä nimenomaista säännöstä terveydenhuoltolaissa olekaan, koska hyvinvointialue voi ostaa palveluita hoitotakuulainsäädännön noudattamiseksi yksityiseltä palveluntuottajalta tai tuottaa niitä yhteistoiminnassa toisen hyvinvointialueen kanssa. Hyvinvointialueen terveysasemilla, hammashoitoloissa tai muissa vastaavissa erillisissä yksiköissä voi myös olla erilainen palveluvalikoima, tai joissakin yksiköissä voi olla vastaanottoa vain muutamana päivänä viikossa, minkä takia potilas voidaan myös ohjata toiseen yksikköön. Vapaata toiseen yksikköön ohjausta rajoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, sote-järjestämislaki) 4 §:n säännös, jonka mukaan palvelut on toteutettava lähellä asiakkaita. Täten hoitotakuulainsäädännön noudattaminen edellyttää, että toimipisteet, johon potilas ohjataan hoitotakuulainsäädännön velvoitteiden noudattamiseksi, on sijaittava kohtuullisen välimatkan päässä. Enimmäisvälimatkaa ei ole määritetty.

Aluehallintovirasto toteaa, että kiireetön suun terveydenhuollon hoitoon pääsy ei ole toteutunut terveydenhuoltolain edellyttämällä tavalla ja tämän johdosta aluehallintovirasto antaa Pohjanmaan hyvinvointialueelle huomautuksen.

1.11.2024 lähtien kiireettömään suun terveydenhuollon hoitoon tulee päästä kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarpeen arvio on tehty.

Aluehallintovirasto toteaa, että hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain 51 a ja 51 b §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 10 a ja 10 b §:n muuttamisesta (HE 134/2024 vp.) ehdotetaan, että kiireettömään hoitoon pääsyn enimmäisajaksi palautetaan 23 vuotta täyttäneiden osalta perusterveydenhuollon avosairaanhoidossa aiempi kolme kuukautta ja suun terveydenhuollossa aiempi 6 kuukautta. Lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten osalta säilytettäisiin yksittäisiä tarkennuksia lukuun ottamatta perusterveydenhuollon kiireettömän hoidon hoitotakuun nykysäätely. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

Selvityksen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueella potilas asetetaan hoitojonoon odottamaan kutsua hoitoon, jos kyseessä on kiireetön hoito. Potilaalle ilmoitetaan arvioitu jonotusaika kuukauden tarkkuudella. Potilaalle lähetetään hoitoaika kirjeitse viimeistään kaksi kuukautta ennen ajankohtaa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen internetsivujen [Kiireetön hoito](#) (luettu 11.11.2024) mukaan uusia kiireettömiä aikoja varaavat potilaat asetetaan jonoon ja heille ilmoitetaan vastaanottoaika myöhemmin.

Aluehallintovirasto toteaa, että Pohjanmaan hyvinvointialueen on terveydenhuollon palveluja järjestäessään huomioitava potilaslain 4 §:n 1 momentti. Sen mukaisesti potilaalle on ilmoitettava hoitoon pääsyn ajankohta. Jos ilmoitettu ajankohta muuttuu, on uusi ajankohta ja muutoksen syy ilmoitettava potilaalle välittömästi.

Hallituksen esityksen (HE 77/2004 hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidon lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 44–45) mukaan järjestämisvelvollisuuden täsmentämisen myötä potilaan pitäisi saada tietää, milloin hän pääsee hoitoon, eikä häntä enää voitaisi laittaa odottamaan hoitoon pääsyä epämääräiseksi ajaksi. Kun hoitoon pääsyn ajankohta voitaisiin ilmoittaa, siten saataisiin myös selville, täyttyykö hoitoa potilaalle mahdollisesti hankkia muilta palveluntuottajilta.

Aluehallintovirasto katsoo, että Pohjanmaan hyvinvointialueen käytäntö asettaa potilas jonoon on potilaslain 4 §:n vastaista. Aluehallintovirasto antaa Pohjanmaan hyvinvointialueelle huomautuksen siitä, että potilaalle ei ole ilmoitettu hoitoon pääsyn ajankohtaa potilaslain 4 §:n 1 momentin mukaisesti. Aluehallintovirasto pyytää Pohjanmaan hyvinvointialueelta **jatkoselvitystä 31.1.2025** mennessä siitä, mihin toimenpiteisiin hyvinvointialue on ryhtynyt potilaslain 4 §:n toteuttamiseksi. Jatkoselvitys pyydetään toimittamaan Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston kirjaamoon sähköpostitse osoitteeseen: kirjaamo.lansi@avi.fi tai postitse PL 5, 13035 AVI.

Sovelletut oikeusohjeet

Perusteluissa mainitut ja
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) 32 §

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen ei oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:n 1 momentin perusteella voi hakea valittamalla muutosta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 43 §:n 1 momentin mukaan lain 38 §:ssä säädettyyn hallinnolliseen ohjaukseen ei saa hakea valittamalla muutosta.

Salassapito

Tämä päätös ei sisällä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) nojalla salassa pidettävää tietoa.

Lisätiedot

Lisätietoja antaa tarvittaessa ylitarkastaja Maarit Penttilä, etunimi.sukunimi@avi.fi puh. 0295 018 567.

Lakimies

Annika Rajala

Ylitarkastaja

Maarit Penttilä

Aluehallintovirasto käyttää sähköistä hyväksyntää, jonka merkinnät ovat asiakirjan lopussa.

Jakelu

Päätös Pohjanmaan hyvinvointialue, aluehallitus

Tiedoksi Hyvinvointialuejohtaja Marina Kinnunen
Johtava hammaslääkäri Hanna Kangasmaa
Johtajaylilääkäri Peter Nieminen
Valvonnan päällikkö Anne Jaskari

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Valvira

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 5, 13035 AVI
Puhelinvaihte: 0295 016 000
kirjaamo.lansi@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja LSSAVI/12964/2024 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LSSAVI/12964/2024 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Penttilä Maarit 12.11.2024 09:04

Ratkaisija Rajala Annika 12.11.2024 09:06